

УДК 378.1

DOI 10.18372/2786-5487.1.17725

Маслянікова Ірина,

кандидатка психологічних наук, доцентка,
завідувачка кафедри соціальної роботи та педагогіки,
Відкритий міжнародний університет розвитку людини «Україна»,
м. Київ, Україна

imasljanikova@ukr.net

Герасименко Юліана ,

магістр психології,
практичний психолог Центру інклюзивних технологій,
Відкритий міжнародний університет розвитку людини «Україна»,
м. Київ, Україна

apothecary96@gmail.com

ОСОБЛИВОСТІ ІНКЛЮЗИВНОГО ПІДХОДУ ЩОДО ПІДГОТОВКИ НАВЧАЛЬНИХ ЗАНЯТЬ ДЛЯ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ З ООП НА ПРИКЛАДІ УНІВЕРСИТЕТУ «УКРАЇНА»

***Анотація.** У статті представлений практичний досвід підготовки навчальних занять для студентів з особливими освітніми потребами.*

***Ключові слова:** інклюзія, інклюзивна освіта, студенти з особливими освітніми потребами.*

***Annotation.** The article presents the practical experience of training classes for students with special educational needs.*

***Keywords:** inclusion, inclusive education, students with special educational needs.*

Актуальність теми. Цитуючи сайт Міністерства освіти та науки України: «жодна дитина не має відчувати себе іншою та виключеною з освітніх, культурних і соціальних процесів – це головне завдання інклюзії» [1].

Для України інклюзивна освіта є педагогічної інновацією і в той же час вимогою не лише часу, а й з моменту ратифікації Конвенції ООН про права людей з інвалідністю – одним із міжнародних зобов'язань держави [1].

Актуальними питаннями є особливості інклюзивного підходу щодо підготовки навчальних занять для здобувачів вищої освіти. Обрана тема є доволі важливою для України та вельми нагальними в сучасних умовах режиму воєнного стану.

Мета статті – розкрити особливості інклюзивного підходу щодо підготовки навчальних занять для здобувачів вищої освіти з ооп на прикладі університету «Україна».

Результати дослідження. *Інклюзивна освіта* – це освітня технологія, яка передбачає навчання й виховання дітей з особливими потребами у звичайному навчально-виховному закладі, де створені відповідні умови для забезпечення максимальної ефективності навчального процесу [3].

В Україні основною категорією дітей з особливими освітніми потребами (ООП) прийнято вважати осіб з особливостями психофізичного розвитку:

- з порушеннями зору (сліпі, зі зниженим зором);
- із порушеннями слуху (глухі, зі зниженим слухом);
- з порушеннями мовлення;
- із затримкою психічного розвитку;
- з порушеннями опорно-рухового апарату;
- із розумовою відсталістю;
- зі складними вадами розвитку (у тому числі з розладами аутичного спектру).

За статистичними даними лише в Університеті «Україна» (УУ) кількість таких студентів щорічно коливається від 10 до 30 відсотків від загальної

кількості здобувачів вищої освіти. Відповідно пріоритетним завданням Відкритого міжнародного університету «Україна» є інклюзія у сфері освіти для здобувачів вищої освіти з особливими освітніми потребами (ООП). Ознайомившись із стратегією розвитку УУ, можна побачити, що серед цінностей університету інклюзивність стоїть на третьому місці [2].

Інклюзивний підхід ЗВО УУ передбачає врахування особливих освітніх потреб здобувачів освіти з різними нозологіями у всіх складових освітнього процесу з метою якості та доступності освітніх послуг. Як правило, розробка навчальних курсів, планування розкладу занять, змістовна сторона кожного заняття тощо в Університеті «Україна» базується на принципах універсального дизайну в освіті. Універсальний дизайн в освіті визнає, що кожен учень унікальний і обробляє інформацію по-різному. Універсальний дизайн в освіті забезпечує основу для створення та реалізації занять, у нашому випадку онлайн, із гнучкими цілями, методами, матеріалами та оцінками, які підтримують навчання всіх здобувачів освіти.

Перед початковим навчальних занять із певної навчальної дисципліни викладач заздалегідь збирає інформацію про студентів навчальної групи, з метою з'ясування чи є у групі здобувачі освіти з ООП і з якими нозологіями. Так, викладач-предметник докладно спілкується з куратором групи та методистом про психологічні особливості конкретних студентів, їх історію життя, особисті досягнення тощо. Така ретельна підготовка допоможе максимально врахувати можливості універсального дизайну для адаптації навчального матеріалу під особливі освітні потреби студентів під час підготовки та проведення офлайн чи онлайн навчальних занять, завдань для самостійної підготовки, індивідуально-творчих завдань, завдань для підсумкового контролю.

Необхідно акцентувати увагу на вимозі *доступності контенту* навчального матеріалу для студентів із ООП, його подання з урахуванням індивідуальних можливостей та навчальних стилів здобувачів освіти. Яким чином це зробити найкраще, звернемося до навчально методичної роботи

авторського колективу фахівців Університету «Україна», на чолі із Президентом УУ Таланчуком Петром Михайловичем [4].

Отже, в ході побудови навчального заняття слід обов'язково створити мультимедійну презентацію у можливих для вашого користування редакторах: Power Point, PDF тощо. Візуальний варіант тексту заняття із коментарями викладача значно полегшують сприйняття матеріалу здобувачам освіти з ООП (рис. 1, рис. 2).

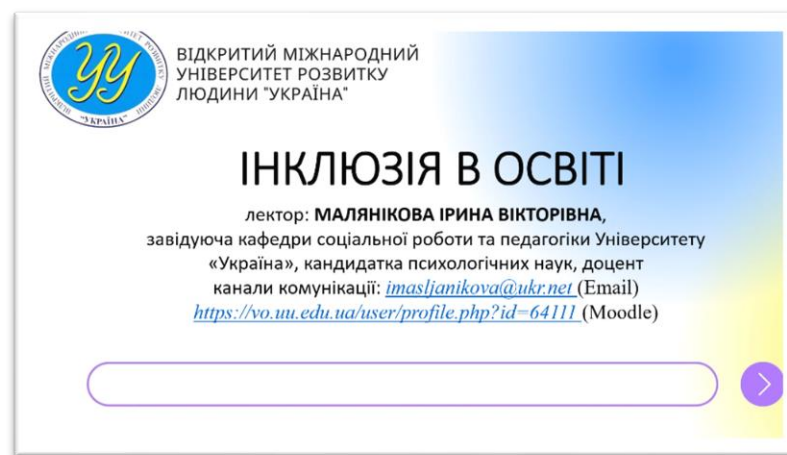

Рис. 1. Приклад мультимедійної презентації навчального заняття на принципах універсального дизайну

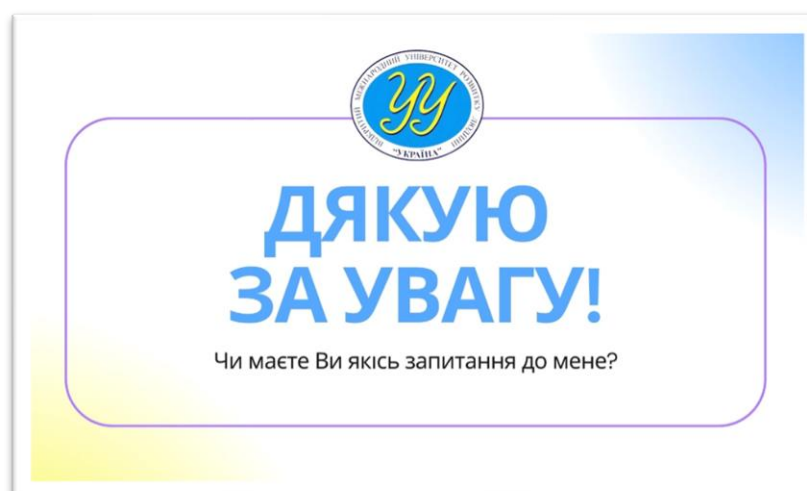

Рис. 2. Приклад мультимедійної презентації навчального заняття на принципах універсального дизайну

Використання кольору в дизайні навчального матеріалу значно спрощує і сприяє засвоєнню навчального матеріалу здобувачами освіти. Сірий неоформлений текст вивчати не тільки незручно, але й неприємно, це може бути одним із факторів зниження розуміння навчального матеріалу. Варто використовувати контрастні, в той же час спокійні кольори у створенні мультимедійної презентації, щоб створювався ефект виразності тексту, але не втомлюваності.

Також колір можна використовувати для підкреслення певної частини матеріалу, його візуального виділення, структурування матеріалу, виділення прикладів тощо. Кольорові позначки у тексті не повинні бути надмірно яскравими, оскільки це відволікає увагу від основного тексту. Потрібно враховувати співвіднесеність кольорів та ступінь їх привертання уваги. Так, значно спрощує сприйняття кольорових фрагментів у тексті той факт, що вони співвідносяться зі стандартними колірними позначеннями мережі Internet.

Крім кольору слід враховувати розмір шрифту і можливості його читання людьми з порушеннями зору. При побудові матеріалу враховувати особливості людей, які можуть користуватись тільки клавіатурою тощо. Також необхідно враховувати правила написання посилань для їх коректного читання електронними дикторами.

Під час проведення занять для здобувачів освіти з ООП варто враховувати те, що процес розуміння та відтворення знань здобувачами освіти, які не мають ментальних чи психічних порушень (особи з порушеннями зору, слуху та опорно-рухового апарату), відрізняється від нормотипових здобувачів освіти, як правило, лише кількістю витраченого часу та формою фіксації-відтворення знань. Здобувачі освіти з різними нозологіями рухаються по навчальній траєкторії заняття зі своєю швидкістю. Зрештою, викладачам, які проводять заняття в інклюзивній групі, потрібно контролювати залучення здобувачів освіти з ООП до процесу сприйняття кожні 10–15 хвилин.

Так, здобувачі освіти з сенсорними порушеннями (зору, слуху) потребують додаткових каналів розуміння та відтворення знань, використання технічних

засобів, що компенсують дефіцит сенсорних каналів інформації. Традиційні засоби навчання – плакати, таблиці, слайди – здебільшого є малоефективними для здобувачів освіти з порушеннями зору та іншими сенсорними вадами. Слабозорим здобувачам освіти пропонуються тексти великим шрифтом, азбукою Брайля або на електронних носіях, що забезпечує гнучкість, – здобувач освіти може сам вибрати розмір шрифту або використати звуковий формат файлу. Враховуючи той факт, що значна частина здобувачів освіти із сенсорними вадами відчують труднощі під час конспектування лекцій, їм рекомендується користуватися диктофонами. Нечуючим та слабочуючим здобувачам освіти надаються послуги перекладачів жестової мови.

Для здобувачів освіти з порушеннями слуху особливо привабливою стала освітня платформа Google Meet, яка регулює якість зображення на екрані та має можливість підключення субтитрів. Важливим є те, що здобувач освіти з порушенням слуху бачить усі обличчя осіб, які беруть участь у відеоконференції, а пряме підключення слухових апаратів до мобільного телефону, з якого ведеться конференція, дає можливість краще чути, відсутні фонові шуми, є можливість регулювати гучність.

Здобувачі освіти з порушеннями опорно-рухового апарату не відрізняються від нормотипових здобувачів освіти за сприйняттям та розумінням матеріалу, і часто, завдяки концентрації, наполегливості та зосередженості, перевершують інших. Для забезпечення інклюзивного освітнього середовища для здобувачів освіти з порушеннями опорно-рухового апарату необхідно розуміти їх індивідуальні особливості, а також особливості залежно від засобів пересування: здобувачі освіти, які мають невеликі фізичні ушкодження та відповідно незначні обмеження можливостей самостійного пересування та навчання і не потребують допоміжних засобів; здобувачі освіти, які застосовують милиці, опорні ціпки чи рухомі опори; здобувачі освіти, які користуються кріслом колісним. Якщо заняття проводяться офлайн, треба забезпечити безбар'єрність освітнього середовища для зазначеної категорії здобувачів освіти – їх зручне розташування в навчальній аудиторії. Крім того,

особливості навчання здобувачів освіти із ДЦП пов'язані з їх руховими особливостями: некоординованістю рухів, підвищеним тонусом м'язів, спазмами кінцівок, які ускладнюють або й унеможливають конспектування лекцій, виконання письмових завдань. Нечіткість вимови та специфіка артикуляції заважають їх вільному спілкуванню з іншими здобувачами освіти та викладачем, тому для полегшення навчання здобувачів освіти із ДЦП необхідне використання в освітньому процесі засобів запису навчальних занять, забезпечення здобувачів освіти дидактичними матеріалами; користування медіатекою тощо.

Під час проведення занять в інклюзивній групі викладачу варто враховувати диференційований підхід до навчання здобувачів освіти, проте не робити сильний акцент на здобувачах освіти з ООП. Інклюзивний підхід передбачає рівність, а не жалість. Це ж стосується позиції оцінювання здобувачів освіти з ООП, яка наразі зазнала суттєвого реформування та набула більшої об'єктивності. Раніше існувала неформальна традиція присуджувати вищі оцінки здобувачам освіти з ООП «з симпатією», зараз, коли запроваджено інклюзивний підхід, здобувачі освіти почуваються рівноцінними людьми, і така необхідність і традиція пішли назавжди. Здобувачі освіти з ООП свідомо відмовляються від будь-яких привілеїв під час оцінювання знань. Практика роботи в Університеті «Україна» показала, що більшість здобувачів освіти з ООП демонструють навіть вищі знання, ніж нормотипові здобувачі освіти.

Крім того, слід зазначити, що для якісного та ефективного проведення занять в інклюзивній групі можна звернутися за професійним супроводом до фахівців Центру інклюзивних технологій навчання Університету «Україна», в якому працюють соціальні працівники, психологи, сурдоперекладачі, тьютори, що нададуть свої професійні послуги відповідно до оформленого запиту викладача та здобувача освіти з ООП.

З досвіду роботи в Університеті «Україна» зауважимо на те, що у випадках, якщо здобувачі освіти незадоволені структурою занять та їх ефективністю, вони можуть надати письмові рекомендації групам підтримки

або адміністрації нашого закладу освіти, що будуть максимально враховані у майбутньому.

Висновки. Отже, Відкритий міжнародний університет розвитку людини «Україна» є чудовим прикладом впровадження інклюзивної освіти для здобувачів вищої освіти із особливими освітніми потребами.

Інклюзивний підхід має багато переваг, серед яких виключення будь-якої дискримінації для студентів з ООП та доступність надання освітніх послуг із урахуванням їх потреб, можливостей та ресурсів.

Разом з цим, слід зауважити, процес удосконалення інклюзивної освіти в Університеті «Україна» постійно триває на рівні усіх причетних до освітнього процесу фахівцями. Оскільки інклюзивна освіта є тією важливою частиною загальної концепції інклюзивного українського суспільства, до якої ми впевнено крокуємо.

Список використаних джерел

1. Сайт Міністерства освіти та науки України. Інклюзивне навчання. URL: <https://mon.gov.ua/ua/tag/inklyuzivne-navchannya> (дата звернення: 10.02.2023).
2. Сайт Відкритого міжнародного університету розвитку людини «Україна». URL: <https://uu.edu.ua/> (дата звернення: 10.02.2023).
3. Сайт Інституту спеціальної педагогіки та психології імені Миколи Ярмаченка Національної педагогічної академії наук України. URL: https://ispukr.org.ua/?page_id=331#.Y-Oec3ZBxnI (дата звернення: 10.02.2023).
4. Соціалізація молоді з особливими освітніми потребами: кращі практики: метод. посіб. / А. Базиленко, І. Таланчук, Г. Давиденко та ін.; за загальною редакцією А. Базиленко. К. : Талком, 2020. 128 с.